

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בס"ד, גליון תעט, פרשת שמיני, תשפ"ב

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

אם תרצה קבל עליך העסק בין לשכר בין להפסד, הדין עם הנפקד.
(מרדכי פ' הגוזל קמא וס"פ המפקיד) "עכ"ל.

הנה מבואר שלושה דינים: א. נפקד שהרוויח במעות חברו, בין היה לו רשות להשתמש, בין לא היה לו רשות להשתמש, הרווח שייך לנפקד. ב. אם המפקיד בא לנפקד ואמר לו שיתן לו פקדונו להרוויח בהם בעצמו, והנפקד מעכב והרוויח בהם, חייב לתת למפקיד כל הרווח. ג. אם המפקיד תובע את המעות להרוויח, והם בעיסקא, וטוען הנפקד קבל עליך את העסקא בין לשכר ובין להפסד, הדין עם הנפקד.

ובביאור הלכה א', מדוע הרווח של הנפקד, כתב בנתיבות המשפט (ס"ק יב) על פי ביאור הרשב"א, דהכלל הוא, שאם המפקיד גילה דעתו שרוצה שהנפקד ירוויח במעות בשביל המפקיד, אז אמרינן שמסתמא כוונת הנפקד היא להרוויח למפקיד, דלא מחזקינן ליה בגזלן. וכן אם המפקיד לא אמר לנפקד, אבל הנפקד גילה דעתו דרוצה להרוויח למפקיד, הרווח של המפקיד, שהרי הרוויח בשבילו. והטעם בהלכה א' שהרווח של הנפקד, כיון שהמפקיד לא גילה דעתו שרוצה שנפקד ירוויח בשבילו, והנפקד לא גילה דעתו שכוונתו שהרווח יהיה של המפקיד, לכן הרווח הוא של הנפקד. זה הלכה א'.

העולה מזה: נפקד שהרוויח במעות חברו, בין היה לו רשות להשתמש, בין לא היה לו רשות להשתמש, הרווח שייך לנפקד. דהכלל הוא, שאם המפקיד גילה דעתו שרוצה שהנפקד ירוויח במעות בשביל המפקיד, אז אמרינן שמסתמא כוונת הנפקד היא להרוויח למפקיד, דלא מחזקינן ליה בגזלן. וכן אם המפקיד לא אמר לנפקד, אבל הנפקד גילה דעתו דרוצה להרוויח למפקיד, הרווח של המפקיד, שהרי הרוויח בשבילו. והטעם בהלכה א' שהרווח של הנפקד, כיון שהמפקיד לא גילה דעתו שרוצה שנפקד ירוויח בשבילו, והנפקד לא גילה דעתו שכוונתו שהרווח יהיה של המפקיד, לכן הרווח הוא של הנפקד.

מבטל כיסו של חברו

אבל הלכה ב' צריך ביאור, מאי נפקא מינא אם המפקיד תובע את מעותיו, מכל מקום הנפקד הרוויח לעצמו. וכדי להבין הלכה ב' יש להקדים. דהנה מבואר בירושלמי (איזהו נשך הלכה ג) דהמבטל כיסו של חברו פטור, וכן פסק המחבר (חושן משפט הלכות שלוחין סימן קפג סעיף א) וז"ל "הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה, ולא

גנב קוד של חברו בבנק, והעביר ממון חברו - שמושקע לרווח בבנק - לחשבון רווח שלו

ובו יבואר: א. נפקד שהרוויח בממון הפקדון, מי זוכה ברווח. ב. מפקיד שתבע מהנפקד להחזיר לו פקדונו כדי להרוויח בו, ולא החזיר, והנפקד הרוויח בו, מי זוכה ברווח. ג. המבטל כיסו של חברו, האם חייב. ד. דין פועל או שותף שמנע רווח, האם חייב. ה. גזלן שהרוויח למי הרווח. ו. קיבל שדה והובירה, מדוע חייב לשלם על מניעת הרווח. ז. מחלוקת הרמ"א והמהרש"ל בדין מרוויח בממון חברו. ח. הגונב כסף חברו מחשבונו בבנק של השקעות, לחשבון שלו, ובחשבון שלו נעשה רווח, מי זוכה ברווח. ט. ההבדל בין גונב ממון ממשי, ובין גונב ממון מהבנק על ידי קוד חברו.

הנידון

"הפקדתי בבנק הרבה מאוד כסף. הכסף היה בהשקעה בבנק, שהניבה רווחים. לצערי, אחד הצליח להיכנס עם הקוד שלי, ולהוציא את כל הכסף לחשבון שלו, והפקיד את הכסף בחשבון שלו בהשקעה של רווח. לאחר שתפסתי מי עשה זאת, הבנק החזיר לי את כל הכסף שגנב ממני, אבל לא את הרווחים שהחבר עשה על הכסף שלי. נפשי בשאלתי, האם הרווחים מהכסף שלי שייכים לי. דהרי שמעתי שהרמ"א פוסק שהגונב מחבירו דבר ומשביחו, הרווח שיש מהדבר הנגנב, שייך לנגנב. האם בזה גם אמרינן הכי".

תשובה

כל הרווח שייך לזה שגנבו ממנו את הכסף. ואין זה דומה לגזלן שמשלם כשעת הגזלה, שאין בהוראה לבנק קניני גזלה כלל, אלא התחזות לאדם אחר, והבנק משקיע עבור האדם האמיתי.

ביאור התשובה

הרוויח במעות חברו

כתב המחבר (חושן משפט, סימן רצב סעיף ז), בדין נפקד במעות של חברו, וז"ל "ואם הרוויח במעות, בין היה לו רשות להשתמש בהן או לא, אין צריך לתת מן הרווח לבעל הפקדון. מיהו, אם בא בעל הפקדון ואמר: תן לי פקדוני ואני ארויח בהן בעצמי, והלה מעכב בידו, חייב ליתן הרווח מכאן ולהבא. אבל אם אומר הנפקד: הוצאתים בעסק,

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

[ע"ב] בהאי דיהיב זוזי לחבריה למזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה, דמשלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזול שפוט, ורב אשי פליג התם, ופריך הש"ס, ולרב אשי מאי שנא מהא דתנן [שם ק"ד ע"א] אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא. ועיינן בשיטה מקובצת שם [ע"ג ע"ב] שפירש, דפריך, כיון דשם תיקנו כך, היה להם גם כאן לתקן כך. ומבואר שם [ראה שם ק"ד ע"א בתוס' ד"ה היה] דבהא דאם אוביר, דאף אם לא נכתב חייב, וכן מבואר לקמן סימן שכ"ח דאף אם לא נכתב הוי כנכתב, ע"ש בסמ"ע [סק"ג].

"ומשני הש"ס שם, התם בידו והכא לאו בידו. וכתבו התוס' שם בד"ה התם בידו, וז"ל, דהכא אין בידו כשער הזול, דשער הזול דזול שפוט לא משיך כולי האי וכו'. ועיינן סמ"ע סימן ר"ז ס"ק כ"ט, דדוקא במקום פלוני מיקרי לאו בידו, ע"ש. ולפי"ז אם שולח לו לקנות חיטין אתרעא דמשיך, ולא קנה, ונראה משאר כל הסוחרים שקנו תבואה באותו מקום שהרויחו, שחייב לשלם מטעם אם אוביר ולא אעביד [ועיינן מה שכתבתי בביאורים בסימן קע"ו [סקל"א] ובסימן ש"ו [סק"ו] דשותף או פועל חייב על מניעת הרויח מטעם אם אוביר]."

"ולכן נראה דשם ביו"ד מיירי בנותן לו למחצית שכר על זמן, וכיון דפועל יכול לחזור בו וכמבואר לעיל בסימן קע"ו [סעיף כ"ג] במקבל עיסקא לזמן, וכיון דיכול לחזור בו מלהיות פועל, פטור מלשלם. וכאן נמי הטעם, כיון דשליח בחנם הוא, יכול לחזור משליחותו כמבואר בסימן של"ג סעיף ה' בהג"ה, ולכך אין לו עליו אלא תרעומת. ולפי"ז נראה, בשליח בשכר ולא נתן לו לזמן רק בקבלנות על עסק לקנות בתרעא דמשיך, ולא קנה, חייב לשלם לו מניעת הרויח כדרך שהרויחו שאר הסוחרים מטעם אם אוביר הנ"ל. עכ"ל.

הנה מבואר כלל גדול בדינים אלו, שפועל או שותף חייב על מניעת רווח, שיש תקנה מיוחדת לחייבו, אלא אם כן אין ודאות שהיה ראוי להיות רווח, שכיון שהוא פועל או שותף התחייבו זה לזה להרויח, ואם אינו מרויח חייב, וכן שליח בשכר הוא כפועל, אבל שליח בחינם, כיון שיכול לחזור בו, פקע ממנו החיוב, ואף על פי שגרם נזק לחבירו, אינו אלא גרמא, וגרמא בנזיקין פטור.

נמצינו למדים, שאף על פי שהמבטל כיסו של חברו אינו אלא גרמא, וגרמא בנזיקין פטור, הני מילי כשאינו שותף ואינו פועל או שליח בשכר, אלא סתם שליח בחינם שיוכל לחזור בו, או נפקד שיכול לחזור בו, אז פטור המבטל כיסו של חברו. אבל אם הוא פועל או שותף התחייבו זה לזה להרויח, ואם אינו מרויח חייב, וכן שליח בשכר הוא כפועל. שהוא תקנת חכמים שחייב.

לקחה, אין לו עליו אלא תרעומת" עכ"ל. לפי זה קשה, אם כן מדוע הרווח של המפקיד, מה בכך שתבע את כספו, והרי אינו אלא מבטל כיסו של חברו.

והנה בירושלמי שם אמרו שבשדה חייב לשלם לו, ומפרש הפני משה דהחילוק בין מבטל כיס דפשיטא ליה דפטור, ובשדה פשיטא דחייב, משום שרויח כיס, דהיינו עסק במעות, אין הרויח מצוי, מה שאין כן בשדה, הרויח מצוי, והוי כמאבד נכסי חברו בידים, וכדתנן בפ' המקבל, ולפי זה היה מקום לומר, שבמקום שיש רווח ודאי, חייב לשלם, אבל אנו לא פוסקים כן. דהנה פסק המחבר בשדה (חושן משפט סימן שכח סעיף ב) וז"ל "לא עבדה, אלא הובירה כולה או מקצתה, שמין אותה כמה היא ראויה לעשות, ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו" עכ"ל.

וכתב סמ"ע סימן שכח ס"ק ג' וז"ל "בטור [סעיף ב'] מסיים בזה וכתב ז"ל, שכן כתב לו אם אוביר ולא אעביד אשלם לך ממיטב עכ"ל. ורצונו לומר גם כן, כיון שרגילין לכתוב כן הוה ליה כאילו כתוב, וכנ"ל [סק"ב]. וכן מוכח מלשון הטור [סעיף ג'] והמחבר ממה שסיימו וכתבו, שאם כתב אם אוביר אשלם לך אלפא זוזי דהיא אסמכתא ולא קנה, [וכמו דלא כתב לו דמי], ואינו משלם לו אלא כפי מה שראוי לעשות, עכ"ל. ולא כתבו דהיא פטור לגמרי כיון דדבריו הן אסמכתא והרי הן כאילו אינם, אלא ודאי סבירא להו דאף אם הם כאילו לא דיבר כלל מכל מקום צריך לשלם בזה דהוה ליה כאילו כתב ליה אם אוביר אשלם במיטבא, וק"ל" עכ"ל. מבואר, שלהלכה תמיד מבטל כיסו של חברו פטור, אפילו כשיש רווח בטוח, ולא חייבו את המבטל אלא באופן שעשה תנאי עמו שאם יבטל ישלם לו, וחייב בגלל התנאי.

העולה מזה: המבטל כיסו של חברו פטור, אפילו כשיש רווח בטוח, ולא חייבו את המבטל אלא באופן שעשה תנאי עמו שאם יבטל ישלם לו, וחייב בגלל התנאי.

דין פועל ושליח שביטל כיסו של בעל הבית

אבל מכל מקום מבואר בנתיבות, שיש תקנה מיוחדת בפועל ועוסק מחצה לשכר, או שליח, שאם מבטל את רווח חברו חייב, וז"ל בדין הוביר את השדה הנ"ל (סימן קפג ס"ק א) "[א] אין לו עליו אלא תרעומת. ודין זה מבואר ביורה דעה סימן קע"ז בסעיף מ' דהנותן מעות לחבירו לקנות פירות למחצית שכר, ואמר לא לקחתי, דאין לו עליו אלא תרעומת. ולכאורה קשה לי, דהא מבואר בב"מ דף ע"ג

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

העולה מזה: כלל גדול בדין המבטל כיסו של חברו, דאף על פי שכשאינו פועל פטור, מכל מקום הני מילי שלא הרוויח במעותיו של חברו, בזה אמרו המבטל כיסו של חברו פטור, אבל אם ביטלו ותחת זה היה לו רווח, בודאי חייב לשלם לו את הרווח, ואינו דומה לגזלן, דגזלן קונה בגזלה את הדבר הנגזל וחייב לשלם כשעת הגזלה, אבל מבטל כיסו אינו גזלן, ולכן אינו קונה, וחייב לשלם את הרווח.

שיטת המהרש"ל והש"ך

אבל המהרש"ל תמה על דברי המרדכי, דמכל מקום גזלן הוא, והא לך לשונו הזהב שמסכם הלכות אלו בים של שלמה (מסכת בבא קמא פרק ט סימן ל) "הילכך, כל היכא דאדם שולח יד בממונא דחבירו שלא מדעתו, ודעתו לא היה לגזילה, אלא למחצית השכר. יכול בעל המעות לומר ניחא לי בכך, ונוטל חצי הרווח, ואין בזה ריבית. אבל היכא ששלח בו יד כדי להרויח לעצמו, פשיטא דהוי גזלן, ולא משלם ליה מידי, אפילו אם הרויח הרבה. ולא כמו שכתב במרדכי (סימן קכ"ה) בשם הרבה גאונים, דמחייבו משום מבטל כיסו. ומחלקים בשם הגאונים, דלא אמרו המבטל כיסו של חברו דפטור, אלא היכא דלא הרויח. אבל היכא דהרויח חייב".

"ולא ידענא מאיזה צד יש לחייבו. אי משום דהזיקו, שעייכב ממונו, א"כ אפילו לא הרויח נמי, אלא גרמא בניזקין הוא, ופטור, א"כ אפילו הרויח נמי. אלא משום דזכה ממונו בריוח שהרויח, ותימא, מאחר ששלח בו יד, אפילו הוה דעתו לשלם, סוף סוף גזלן הוא. וכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, ואין שייך כאן ריוח. אלא נראה בעיני, שבין פקדון ובין מלוה, לעולם אין שייך בטול כיס. אפילו אם הרויח. וכן איתא במסקנא במרדכי (שם). ואפילו תבעו זה לדין, ואמר לו, תן לי פקדוני, כי יש לי ריוח ברור, ומברר דבריו בפני שני עדים. וזה מעכבו, פטור משום גרמא. ואפילו אם הוציאו לעצמו והרויח פטור, משום גזלנותא. אם לא בגזלן עתיקא, כדפי'. והא לך כלל הדינים. ואל תשגיח בספר המרדכי, שתמצא דעות חלוקות, זה אומר בכה וזה אומר בכה, והם מפוזרים, אלא כתבתי לך הבירור והעיקר" עכ"ל. הנה מבואר שלפי המהרש"ל לעולם כל השולח יד בממון חברו גזלן הוא, ואינו משלם רווח שהרויח במעות חברו, והש"ך בחושן משפט סימן רצב ס"ק טו, הביא את דבריו להלכה. הנה מבואר שפוסק הש"ך דלעולם כל המשתמש בממון חברו שלא כדין, גזלן הוא ואינו משלם אלא כשעת גזילה, וזה טעם של המבטל כיסו של חברו שפטור.

העולה מזה: פועל או שותף חייב על מניעת רווח, שיש תקנה מיוחדת לחייבו, אלא אם כן אין ודאות שהיה ראוי להיות רווח, שכיון שהוא פועל או שותף התחייבו זה לזה להרויח, ואם אינו מרויח חייב, וכן שליח בשכר הוא כפועל, אבל שליח בחינם, כיון שיכול לחזור בו, פקע ממנו החיוב, ואף על פי שגרם נזק לחבירו, אינו אלא גרמא, וגרמא בניזקין פטור. אבל פועל או שותף התחייבו זה לזה להרויח, ואם אינו מרויח חייב, וכן שליח בשכר הוא כפועל. שהוא תקנת חכמים שחייב.

ביאור דין תבע המפקיד את מעותיו להרויח בהם

ולאור זה יש לברר, מדוע פסק הרמ"א בדין הנ"ל שאם תבע המפקיד מהנפקד מעותיו להרויח בהם, והנפקד הרויח בהם חייב לשלם למפקיד כל הרווח. ואפילו לפי הפני משה שם בירושלמי, שמפרש שבשדה חייב בגלל שזה רווח ודאי, גם כן קשה, דלהלכה אין פוסקים כן כמבואר. ועוד, דכאן אין רווח ודאי, אלא שהמפקיד תבע את מעותיו להרויח בהם, ומי אומר שהיה מרויח.

ומבאר נתיבות המשפט (באורים סימן רצב ס"ק יג) וז"ל "והטעם, דמבטל כיסו של חברו אינו פטור רק כשאינו מרויח בו, אבל כשהלה מרויח בו חייב ליתן הרויח כשמבטל כיסו של חברו. ואף דבסימן קפ"ג מבואר דאפילו נתן לו מעות לקנות חטיף להרויח ושינה וקנה שעורין ואמר שקונה לעצמו, דהרויח שלו כמבואר שם בסמ"ע ס"ק ר' ע"ש, מכל מקום הכא חייב מטעם מבטל כיסו, דכשהרויח בו חייב לשלם לחבירו ההיזק דמבטל כיסו, ומיירי שמברר שהיה בידו להרויח, כמבואר בלשון המרדכי [המובא בציונים אות י"ג] שכתב ומוכן בידו (ללותו) [להלוותו]. ואף בכה"ג חולק הש"ך בס"ק ט"ו ע"ש. [ועל המרדכי קשה לכאורה, דא"כ גזלן גמור יתחייב ג"כ אם הנגזל היה יכול להרויח והגזלן הרויח ג"כ, מטעם מבטל כיסו. ונראה דגזלן גמור קונה בשבח מלאכה מפני תקנת השבים כמבואר בסימן שס"ג [סעיף ה']. עכ"ל

הנה נתבאר דין גדול מאוד בדין מבטל כיסו של חברו. דאף על פי שכשאינו פועל פטור, מכל מקום הני מילי שלא הרויח במעותיו של חברו, בזה אמרו המבטל כיסו של חברו פטור, אבל אם ביטלו ותחת זה היה לו רווח, בודאי חייב לשלם לו את הרווח, ואינו דומה לגזלן, דגזלן קונה בגזלה את הדבר הנגזל וחייב לשלם כשעת הגזלה, אבל מבטל כיסו אינו גזלן, ולכן אינו קונה, וחייב לשלם את הרווח.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ידיעת הבנק בעל הממון האמיתי שינה את פקדונו מחשבון אחד לחשבון אחר, והרווח שהבנק מרויח הוא לבעל החשבון האמיתי, שהרי הלה נכנס בקוד של בעל החשבון, אם כן אין כאן ממשות של גזל כלל וכלל רק רמאות שהוא בעל החשבון, אם כן פשיטא שהרווח הוא של בעל החשבון האמיתי.

למה הדבר דומה, לנפקד שקיבל ממון מראובן לעשות בו עסקים, ולהרוויח עבור ראובן, וביום אחד בא אליו שמעון והתחפש לראובן, ומבקש ממנו שאת "ממונו" יוציא מההשקעה שדובר עליה, וישקיע אותה בהשקעה אחרת, ובהשקעה השניה יש לשמעון שהתחפש לראובן אפשרות ליטול משם את הרווחים, וכך עשה הנפקד, ויש רווחים במקום ההוא, הרי פשוט שהנפקד השקיע עבור ראובן ולא עבור שמעון, שהרי שמעון התחפש לראובן, וגם אין כאן כלל גזל ממשי, שהרי שמעון לא נטל את ממונו של ראובן, אלא הורה לנפקד להשקיע בהשקעה אחרת, והרי הנפקד נשאר שלוחו של ראובן, ומעולם לא הפקיד עבור שמעון כלל, אלא בשליחותו של ראובן.

ומלבד כל זאת, גם אם נאמר שהבנק אינו שלוחו של הנגנב, מכל מקום במציאות לא הייתה גניבה של ממשות ממנו של ראובן, אלא הוראה בקוד על זיכוי חשבונו של הנגנב, ואין זה דבר ממשי אלא חוב הבנק בהשקעה לגנב ולא לנגנב, וכזה גם המהרש"ל מודה שהרווח של הנגזל, דהרי כל טעמו של המהרש"ל הוא מטעם שכל הגזלנים משלמים כשעת גזלה, ובנידון דידן אין זה גזלה ממשית שנאמר עליה כל הגזלנים כשעת גזלה, אלא הוראה לבנק בלבד. והרי גם המהרש"ל מודה ליסוד דברי הנתיבות שעשו תקנה בפועל ושותף שישלם את הרווח שמנע כדאיתא בבבא מציעא ע"ג [ע"ב] בהאי דיהיב זווי לחבריה למזבין ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה, דמשלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזול שפוט, ואם בשותף ופועל תקנו, קל וחומר באופן הזה באופן שאינו גזלן שמשלם כשעת גזילה, שהרווח של הנגזל.

העולה מזה: המעביר כסף מחשבון חבירו לחשבונו, והרוויח שם, אין זה מעשה גזל לענין דין כל הגזלנים משלמים כשעת גזילה, אלא היא הוראה לבנק לזכות את חשבונו, ולכן גם המהרש"ל מודה בזה שהרווח של בעל הממון, שהרי הבנק העביר את הכסף והשקעה מקום אחר, עבור בעל החשבון האמיתי, והרי תקנו חכמים ששותף משלם את הרווח שמנע, קל וחומר באופן הזה באופן שאינו גזלן שמשלם כשעת גזילה, שהרווח של הנגזל.

העולה מזה: המהרש"ל חולק וסובר, שכל המשתמש בממון חבירו גזלן הוא, וכל הגזלנים משלמים כשעת גזילה, ולא רווח שהרוויחו, ואי אפשר לחייב מבטל כיסו של חבירו בשום פנים, דגרמא בנזיקין הוא, ואפילו הרויח במעות חבירו אינו אלא גזלן שמשלם כשעת גזלה, וכן פסק הש"ך.

נידון דידן – גנב ממון חבירו על ידי גניבת קוד בבנק – לכאורה הוא מחלוקת הרמ"א והש"ך

ולפי המבואר לעיל, לכאורה בנידון דידן באנו למחלוקת הרמ"א והמהרש"ל והש"ך, דבנידון דידן לקח ממון חבירו והרויח בו, ואף על פי שהנגזל לא תבע את ממונו, זה פשוט שזה כמו שתובע ממנו את ממונו, שהרי היה בחשבונו והרוויח בו כל הזמן, וזה נטלו ממנו להרויח לעצמו, דלפי המהרש"ל גזלן הוא והרווח לגזלן, ולפי הרמ"א הרווח של המפקיד.

לכאורה גם הרמ"א מודה שהרווח של הגנב

אבל לכאורה הוא להפך, דכאן גם הרמ"א מודה שהרווח של הגזלן, שהרי כבר נתבאר דבגזלן לית מאן דפליג שהרווח אינו של הנגזל אלא של הגזלן, דכל הגזלנים משלמים כשעת גזלה, ולא נחלקו אלא בנפקד שאין לו דין של גזלן, בזה פוסק הרמ"א דהא דמבטל כיסו של חבור פטור, הני מילי היכא שלא הרויח בהם, אבל הרויח בהם חייב לשלם את הרווח לבעל המעות, ובנידון דידן אין זה מבטל כיסו של חבירו, אלא גזלן הוא, ובגזלן הכל מודים שאין לו אלא לשלם את מה שגזל, ותו לא. ואף על פי שהנגזל היה בודאי מרוויח, שהרי הכסף היה בהשקעה, מכל מקום כל גזלן משלם רק כשעת גזילה אפילו אם יש רווח בטוח.

נטילת כסף מהבנק אין זה גזל מדין גזל

אבל לאחר העיון נידון דידן אינו דומה כלל לגזלן, ולא לנפקד. דהנה המפקיד ממון בבנק, אין הממון בעין, אלא הבנק משקיע אותו ומזכה את הרווח לבעל החשבון, ואין כאן שום ממשות של ממון, וזה שנטל ממון של חבירו על ידי קוד, באמת לא נטל ממנו כלל, אלא רימה את הבנק שהוא בעל החשבון, ומעוניין שממונו יהיה בחשבון אחר, וזה זכותו של כל בעל חשבון, ולפי מה שרימה את הבנק, הרי שלפי

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

דינים העולים:

ד. כלל גדול בדין המבטל כיסו של חברו, דאף על פי

שכשאינו פועל פטור, מכל מקום הני מילי שלא הרוויח במעותיו של חברו, בזה אמרו המבטל כיסו של חברו פטור, אבל אם ביטלו ותחת זה היה לו רווח, בודאי חייב לשלם לו את הרווח, ואינו דומה לגזלן, דגזלן קונה בגזלה את הדבר הנגזל וחייב לשלם כשעת הגזלה, אבל מבטל כיסו אינו גזלן, ולכן אינו קונה, וחייב לשלם את הרווח.

ה. המהרש"ל חולק וסובר, שכל המשתמש בממון חברו גזלן הוא, וכל הגזלנים משלמים כשעת גזילה, ולא רווח שהרוויחו, ואי אפשר לחייב מבטל כיסו של חברו בשום פנים, דגרמא בנזיקין הוא, ואפילו הרוויח במעות חברו אינו אלא גזלן שמשלם כשעת גזלה, וכן פסק הש"ך.

ו. המעביר כסף מחשבון חברו לחשבונו, והרוויח שם, אין זה מעשה גזל לענין דין כל הגזלנים משלמים כשעת גזילה, אלא היא הוראה לבנק לזכות את חשבונו, ולכן גם המהרש"ל מודה בזה שהרווח של בעל הממון, שהרי הבנק העביר את הכסף והשקעה מקום אחר, עבור בעל החשבון האמיתי, והרי תקנו חכמים ששותף משלם את הרווח שמנע, קל וחומר באופן הזה באופן שאינו גזלן שמשלם כשעת גזילה, שהרווח של הנגזל.

א. נפקד שהרוויח במעות חברו, בין היה לו רשות להשתמש, בין לא היה לו רשות להשתמש, הרווח שייך לנפקד. דהכלל הוא, שאם המפקיד גילה דעתו שרוצה שהנפקד ירוויח במעות בשביל המפקיד, אז אמרינן שמסתמא כוונת הנפקד היא להרוויח למפקיד, דלא מחזיקינן ליה בגזלן. וכן אם המפקיד לא אמר לנפקד, אבל הנפקד גילה דעתו שרוצה להרוויח למפקיד, הרווח של המפקיד, שהרי הרוויח בשבילו. והטעם בהלכה א' שהרווח של הנפקד, כיון שהמפקיד לא גילה דעתו שרוצה שנפקד ירוויח בשבילו, והנפקד לא גילה דעתו שכוונתו שהרווח יהיה של המפקיד, לכן הרווח הוא של הנפקד.

ב. המבטל כיסו של חברו פטור, אפילו כשיש רווח בטוח, ולא חייבו את המבטל אלא באופן שעשה תנאי עמו שאם יבטל ישלם לו, וחייב בגלל התנאי.

ג. פועל או שותף חייב על מניעת רווח, שיש תקנה מיוחדת לחיבו, אלא אם כן אין ודאות שהיה ראוי להיות רווח, שכיון שהוא פועל או שותף התחייבו זה לזה להרוויח, ואם אינו מרויח חייב, וכן שליח בשכר הוא כפועל, אבל שליח בחינם, כיון שיכול לחזור בו, פקע ממנו החיוב, ואף על פי שגרם נזק לחברו, אינו אלא גרמא, וגרמא בנזיקין פטור. אבל פועל או שותף התחייבו זה לזה להרוויח, ואם אינו מרויח חייב, וכן שליח בשכר הוא כפועל. שהוא תקנת חכמים שחייב.

